

likestillingscenteret

KUN

Funksjonshemmedes
fellesorganisasjon

FFO TRØNDELAG

Funker for meg

Bildebeskrivelse:

En person i rød jakke som står med åpne armer mot himmelen.

© Ikostudio / Canva

Bildebeskrivelse: En mann som står og ser på et møterom med glassdører. Det sitter folk i rullestol rundt et bord. Bildet er tatt under innspillingen av filmene i prosjektet "Funker for meg" om universell utforming.

Hva er universell utforming og hvorfor er det viktig?

Målet med universell utforming er at alle innbyggere skal kunne delta på lik linje i samfunnet. Å klare seg selv og ta aktiv del i samfunnet er noe alle ønsker. Produkter, program og tjenester skal være utformet slik at de kan brukes i stor grad av alle mennesker, uten at det er behov for tilpassing og spesiell utforming. Det er en menneskerett å få delta i samfunnet. Universell utforming er en måte å oppnå dette på.

Det som i dag blir sett på som offentlig tilgang til samfunnet er dessverre ikke tilgjengelig for alle. Det kan være mange årsaker til mangel på deltagelse, for eksempel: alder, ulike funksjonsnedsettelse som for eksempel mobilitet, kognisjon, syn, hørsel, leseferdigheter og kunnskapsnivå.

At et lands innbyggere har grunnleggende menneskerettigheter, regnes som en viktig forutsetning for at et land er et fullverdig demokrati. Derfor er universell utforming en demokratisk forutsetning om at alle kan delta. Vi mennesker har ulike og mangfoldige behov som må speiles også i løsningene til universell utforming. Det hjelper at man ser bredden, for universell utforming er mer enn det man tror.

For å få til noe som er brukervennlig må det lages løsninger som svarer på bestemte mål og brukernes behov.

La brukerne selv fortelle hva som er viktig for dem. Tenk også på at de som skal bruke løsningene, vil ha ulike funksjonsnedsettelse, midlertidige eller varige.

Husk også at mange typer funksjonsnedsettelse er usynlige.

Universell utforming som en menneskerett er forankret i både nasjonale og internasjonale lover

Bildebeskrivelse:
FNs bærekraftsmål presentert i en fargerik rubikskube.
© Mintblak/AdobeStock

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)

Bakgrunnen for konvensjonen er en erkjennelse av at mennesker med funksjonsnedsettelse ikke får ivaretatt sine menneskerettigheter på lik linje med andre.

Konvensjonens hovedmål er å sikre at personer med funksjonsnedsettelse får oppfylt sine menneskerettigheter. Norske myndigheter har vært forpliktet til å følge konvensjonen siden Norge ratifiserte den i 2013.

skann eller trykk boksen

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)

Likestillings- og diskrimineringsloven gir alle innbyggere rett til å delta med like vilkår på alle samfunnsarenaer, uavhengig av funksjonsvariasjon. Et viktig poeng er at den universelle utformingen gjør at så mange som mulig kan bruke det som hovedløsningen, og at man slipper bruk av det som kalles sær løsninger.

Et eksempel kan være at inngangspartiet på barneskolene er utformet slik at alle kan bruke samme inngang, i stedet for at noen må inn en egen inngang som er tilpasset med rampe.

skann eller trykk boksen

Det er et politisk mål at Norge skal bli universell utformet.

Prinsippene for universell utforming

Prinsipp 1: Like muligheter for bruk

Utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for personer med ulike ferdigheter.

Prinsipp 2: Fleksibel bruk

Utformingen skal tjene et vidt spekter av individuelle preferanser og ferdigheter.

Prinsipp 3: Enkel og intuitiv i bruk

Utformingen skal være lett å forstå uten hensyn til brukerens erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå.

Prinsipp 4: Forståelig informasjon

Utformingen skal kommunisere nødvendig informasjon til brukeren på en effektiv måte, uavhengig av forhold knyttet til omgivelsene eller brukerens sensoriske ferdigheter

Prinsipp 5: Toleranse for feil

Utformingen skal minimalisere farer og skader som kan gi ugunstige konsekvenser, eller minimalisere utilsiktede handlinger.

Prinsipp 6: Lav fysisk anstrengelse

Utformingen skal kunne brukes effektivt og bekvemt med et minimum av besvær.

Prinsipp 7: Størrelse og plass for tilgang og bruk

Hensiktsmessig størrelse og plass skal muliggjøre tilgang, rekkevidde, betjening og bruk, uavhengig av brukerens kroppsstørrelse, kroppstilling eller mobilitet.

Bildebeskrivelse: En mannlig sykepleier som står og bruker tegnspråk til en gravid kvinne som ligger i sengen og hennes kvinnelige partner som sitter på stolen ved siden av. Bildet er tatt under innspillingen av filmene i prosjektet "Funcker for meg" om universell utforming.

Viktige områder for universell utforming

"Målet med universell utforming er å gjøre samfunnet enklere å orientere og bevege seg i for så mange som mulig. Å klare seg selv og ta aktiv del i samfunnet blir for de aller fleste sett på som et viktig gode. Det er en menneskerett å få delta i samfunnet. Universell utforming er en måte å oppnå dette på." (fra Bufdir om Universell utforming <https://www.bufdir.no/likestilling/universell-utforming/>)

I dette prosjektet har vi snakket med mange representanter fra Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO) sine brukerorganisasjoner, som har delt sine inntrykk og erfaringer med universell utforming.

ARBEID

- §2-4 fra Arbeidsmiljøloven: «Faste arbeidsplasser skal være universelt utformet, dimensjonert og innredet slik at det tas hensyn til at arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne skal kunne arbeide i virksomheten». Forskriftene til arbeidsmiljøloven viser tydelig hva som er krav, men ut i praksis vises ikke dette. FFO står bak to undersøkelser som viser til at kun halvparten av bedriftene de undersøkte vet hvor de kan innhente informasjon eller få hjelp til tilrettelegging av arbeidsplassen. Den viser også til at kun én av ti bedrifter har en aktiv rekrutteringspolitikk mht. funksjonshemmede og kronisk syke. Derfor kommer FFO med anbefalingen under i undersøkelsen:

Offentlige og private virksomheter med flere enn 50 ansatte bør pålegges å ha en rekrutteringsstrategi for ansettelse av funksjonshemmede og kronisk syke.

Man kan lese mer om undersøkelsen og FFO sine anbefalinger her: (<https://ffo.no/organisasjonen/tema/arbeid2/nav-far-ikke-funksjonshemmede-i-arbeid/>)

SKOLE/UTDANNING

- Barn og unge med funksjonsnedsettelse kan møte ulike hindringer i skolen og under utdanning. Likestillings- og diskrimineringsloven slår fast at elever med funksjonsnedsettelse har rett til egnet individuell tilrettelegging av barnehagetilbud og lærested for å sikre likeverdige muligheter. Elever med funksjonsnedsettelse og deres rettigheter knyttet til det fysiske miljøet er regulert i Opplæringsloven §9 A-7 og sier følgende: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#%C2%A79a-7.
- Opplæringsloven §2-6 sier at elever som har tegnspråk som førstespråk, eller som etter sakkyndig vurdering har behov for slik opplæring, har rett til grunnskoleopplæring i og på tegnspråk. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#%C2%A79a-7
- Unge funksjonshemmede har hatt ett prosjekt der de har kartlagt status for universell utforming av grunnskoler i Norge. Skolene etterlyser mer kunnskap og kompetanse om universell utforming, både hos seg selv og andre aktører, som kommunen. Det er kun 17 % av skolene som oppgir at de har god kompetanse på universell utforming. Les mer om denne undersøkelsen her: <https://ungefunksjonshemmede.no/ressurser/publikasjoner/universell-utforming-av-grunnskolen-hvor-er-vi-i-2021/om-prosjektet-og-rapporten/>

OFFENTLIGE BYGG OG BOLIGER

- FFO har gjennomført 3 undersøkelser for å finne ut mer om hvordan barn og unge med funksjonsnedsettelse opplever skolehverdagen. Det ble spurt om det fysiske og sosiale skolemiljøet, undervisning og ressurser. Svarene som kom inn viser til at de holdes utenfor, det er mangel på kunnskap, det trengs ressurser og at det er mangler i det fysiske skolemiljøet. Les mer om dette her: <https://ffo.no/organisasjonen/kampanjer/utfordringer-pa-repeat/>.
- Universell Utforming AS har mange rapporter og publikasjoner angående universell utforming av bygg og uteområder fra flere aspekter. Her er link til disse: <https://universellutforming.no/oppdrag>.

Bildebeskrivelse: Bilde av hender som leser en bok med punktskrift. © Yan Krukau / Canva

TRANSPORT

- Et universelt utformet transportsystem er en samfunns kvalitet med særlig betydning for personer med funksjonsnedsettelse, samtidig som det bidrar til økt mobilitet for alle.
- At det er enkelt å gå til stasjonen og enkelt å komme seg inn på bussen, gjør at flere kan reise kollektivt. Sammen med godt vintervedlikehold bidrar dette til at eldre kan bo hjemme lengre og til at flere kan leve aktive liv. (<https://www.regjeringen.no/no/tema/transport-og-kommunikasjon/kollektivtransport/universal-utforming-i-samferdsel/id2644762/>)
- Universell utforming AS har god informasjon om universell utforming i busstransport, togtransport og infrastruktur. Her: <https://transport.universellutforming.no/>.
- TT-ordningen er tilrettelagt transport for personer med varig funksjonsnedsettelse som ikke kan, eller har store vansker med å benytte kollektivtransport. TT-ordningen er et fylkeskommunalt ansvar, men administreres av fylkeskommunen og kommunene i felleskap.

Bildebeskrivelse: Bilde av en eldre person med grått hår med høreapparat på det venstre øret. © Pixelshot / Canva

Hvordan kan man påvirke og implementere universell utforming?

Kommunale råd for personer med funksjonsnedsettelse er en viktig påvirkningsarena som har muligheten til å direkte påvirke saker som skal opp i kommunestyret.

- Man kan ta kontakt med det kommunale rådet for personer med nedsatt funksjonsevne hvis man ønsker at rådet skal jobbe om spesifikke avvik i kommunen som omhandler for eksempel universell utforming.
- Man kan også ta direkte kontakt med sin egen kommune for å melde om avvik angående universell utforming.

Det er viktig at alle som jobber med og for det offentlige samfunnet får god nok kunnskap om universell utforming. Når kommunen skal sette opp ett nytt bygg, er det viktig at det settes søkelys på universell utforming tidlig i prosessen, og at man får inn personer med kunnskap rundt dette helt fra starten av. Da kan man både spare penger og sørge for at resultatet blir tilgjengelig for flest mulig.

Norske kommuner er forpliktet til å følge menneskerettighetskonvensjonen CRPD. De skal jobbe aktivt for å oppnå likestilling av personer med funksjonsnedsetting. CRPD må innarbeides i kommunen og fylket på alle områder, da får man implementert universell utforming på en faglig og god måte som omfatter alle som trenger det.

skann eller trykk boksen

Skann QR-koden for å se filmene i prosjektet "Funker for meg" om universell utforming.

Kilder

Barne-, ungdoms- og familedirektoratet (Bufdir)

<https://www.bufdir.no/likestilling/universell-utforming/>

Døveforbundet om universell utforming

<https://www.doveforbundet.no/ndf/interessepolitisk-arbeid/universell-utforming>

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)

<https://ffo.no/>

Mobilitet for alle

<https://transport.universellutforming.no/>

Norges Blindeforbund om universell utforming

<https://www.blindeforbundet.no/universell-utforming>

Veileder om universell utforming i planlegging

https://www.regjeringen.no/contentassets/69872218a4f547a28be23fd7adb44e5c/no/pdfs/h-2480-b-universell-utforming-i-planlegging_v2.pdf

Bildebeskrivelse: Ei hånd som holder et rødt hjerte i grått bakgrunn. © Laong / canva

likestillingssenteret

KUN

FFO TRØNDELAG

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon